

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3618

2

Дневник 1962г

82

14-62

15034

0-20

82 - 17
M-62

28 JUN 2005
20 OCT 2000

WILLAM WATSON

ԾԻՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԲԸ

ՅԱՐԳՄ. ԱՆԳԼ.

Խ Ո Ս Ր Ո Վ

Բ Ա Ր Ի Զ

Տպարան ԱՆԱՀԻՏԻ

1903

82
-62

22.08.2013

3618

Ու-62

իր ստեղծ հարստիկ
և անոր թարգմանի

57124-66

ՄՈՒՏՔ

Հայկական անեղ կոտորածներուն ժամա-
նակ անգլիացի բանաստեղծի մը — Ուելլիքըմ
Ուոթսընի — կողմէ նոյն տխուր առիթով եր-
գուած սոյն հնչեակները հայացնելով նպատակ-
նիս էր ցոյց տալ մեր դժբաղդ ու ցարդ ան-
մխիթար ժողովուրդին թէ անկարող ճառա-
խօսներէ, գիւտնազէտ շատախօսներէ ու մա-
նաւանդ յեղյեղուկ եւ ծախուած մամուլէն ան-
ղըն կը գտնուին եղեր նաեւ սրտի տէր մարդիկ
որ ուզեր են իրենց երգին ձայնը մեր տանջող
հայրենիքի բողոքին ու լաց-աղաղակներուն
խառնել:

Գրքոյկիս բնագիրը մինչեւ երրորդ տպա-
գրութիւնը ունեցած է, այս իրողութիւնը ա-
ւելի հաստատեց մեզ մեր թարգմանութեան
ձեռնարկին մէջ: Հեղինակին յառաջարանը
թարգմանած չենք՝ աւելորդ համարելով. բայց
հնչեակներուն տողերուն թիւերը, հազիւ մէկ
քանի բացառութեամբ, նոյնութեամբ պահած
ենք տասնըչորսական:

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉԸ

(ԱՌՅ.Մ. 4009)

★ ԾԻՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ★

ԹՈՒՐՔԸ ՀՍՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՁ

- Ի՞նչ օգուտ, ո՞վ Անդլիա, ժողովքի մէջ տիրելէդ,
Մարտալայրի եւ նոյնպէս շահաստանի : Յրուելէդ
Ովկիանոսի վրայ նաւեր, եւ նորոգել տուրքերով
— Ըստացուած ոսկերեր իւրաքանչիւր երթուելէդ —
Գանձարաններըդ, եթէ լսել կարող չես լացկոծ
Նահատակուած կիներու՝ խուժանէն ճերմակփաթթոց,
Ամենամեծ գութն որուն սուրն էր որով մորթեց ան
Եւ ձեռքդ չես վերցնէր շարժել մաքրիչ գաւազան :
— Անկէ՛ց պաշտօն ունէիր կը կարծէինք հնուց վեր :

Որ սերորօք շուրջ պատեալ դիտեց ու կը դի-
տէ դեռ —

Հարուածելու չարագործն քեզ վիճակուած մա-
կանով .

Իր նըշանիօն կը սպասես . անլսելի սրախորով
Բա՛ւ լաց կոյս հողիներու՝ վրէժի համար , եւ
վերն ալ՝

Բա՛ւ պըստում բարդիբարդ սեւ յօնքերուն
Բարձրեալ :

57124-66

917

ՎԱՏԱՍԻՐՏ ԱՆԳՎԻՍ

Ա՛լ բընա՛ւ , ո՛վ վատասի՛րա Անգլիա, ո՛չ ալ
բնա՛ւ

Մի՛ շաղիաղփեր մեծագործ ճիգեր , արդար
նպատակ .

Ժողովուրդի՛ դաւաճան , ճանչցի՛ր զինքը
խայտառակ .

Ամառն անցաւ եւ աշնան ցորենը կալն հոսեցաւ .
Ձմեռն հասեր ափ առեր Հայաստանի վրած դուռ՝

Սոված գայլի պէս կ'ոռնայ . ու դեռ ոչ սուր
ո՛չ ալ հուր

Չեն ննջեր . դա՛ւն , դուռն ձիւնը կը քնանաս
մինչդեռ նոյն

Աղաղակը կ'ելլէ վեր, ինչպէս էր հին օրերուն ,
կը կորսուի անմեղը , ո՛ւր մարդ որ հողը

նէր , ո՛ւր ,

Հանգստութեան մէջ թաղուած , վեհանճնու-
թիւն առաթուր ,

Չեն շարժիր , չիք փողահար բարձրագոյ զէս
ուղէն .

Չաւակներդ կը մոռնան ճշմարտութիւն ու
պատիւ

Նըստած հանգիստ օրէ օր կեղրոնք չորախոխ-
եկկորներուն հաւատքի , գոհ են , բարէ՛ , խեղ-
ճօրէն :

ԲՐԷՍՂԻԺԻՆ ԳԻՆԸ

Որ բարձրերը նըստած վարեա երիվարներ
 կայսրութեան , դուն՝ որ կը խօսիս զօրու-
 թեանց մեր ,
 «Երթա՛ յք» , կ'երթան . կը հրամայես ծովափուն-
 նաւերը ծով իջեցնել , ահա՛ հոն են . քէն
 Ատոնց արարք ցընցեն զաշխարհ : Երկրէ մ'ահա
 Որ պաղատի , «Գո՛ւ լիթ , Գթու թի՛ւն» , ուր դու լիթ
 չկայ ,
 Ոգիք նային վար , տեսնեն քեզ հիմա դողդոջ
 Եւ մեղադրեն բանակցութիւնքդ , մինչ ազդ
 մ'ամբողջ
 Կ'արիւնտոր ցըմահ : Ի՞նչն է որ ձեռքիդ մէջ
 Շանթը զըսպէ . վա՞խն , Անգլիա . — սիւնահան-
 դոյն
 Անոր համբաւն միթէ կրնա՞յ մնալ կանգուն
 Մինչ երդմնադանց — զըրուժանք մը որ կո-
 տորեց
 Մարդ ու մանուկ : Միթէ ասո՞նք են պայ-
 մաններն
 Փառաց վարձքին , ուրեմն իյնայ թող այդ
 փառքին
 Մեծութիւնը , այո՛ , յանուն Երկնաւորին :

ՄԻՆՁԵՒ ԵՐԲ

Դիզուած իրենց սոսկալի գերեզմանաց մէջ
 հանգչին ,
 Դաշտերուն մէջ հովիկը գարշարուրի , վայրա-
 պա՛ր
 Հոն այլք թաղման սպասեն , դահիճք բարձրը
 կան յամբայը
 Ապարանաց մէջ մետաքս բուրումնաւէտ , հան-
 դըստին :
 Անապատին յովազը բաղդատելով ատոնց հետ
 Գըթառատ է , մինչ ատոնց ատելութեան չիք
 հանգէտ . —
 Հուր ու հողմունք ժանտաբեր ցաւակից սիրտ
 կը կրեն
 Ու կակուղ են ժանիքը կատղած ծովուն մա-
 հազէն :
 Ատոնց մինչ ե՞րբ հանդուրժել . միթէ բա-
 ժակն ոճիրի
 Դեռ չէ՞ լցուած , ու դեւը չէ՞ ընդունած ան-
 թերի
 Պսակն . այսպէս իրմէ է՞ր հեռու բոնենք խա-
 րազան
 Եւ Քրիստոսի կուշտն անոր անք ապահով
 հանգրուան :

Ալ մինչեւ ե՞րբ հանդուրժեւ, ո՞վ Անգլիա, ե՛ւ
 կանգնէ,
 Աստուծոյ ամպրոպ, եւ զայն շեշտ կըրծա-
 նումն իր աւլէ:

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՊՍՏՍՍԽԱՆԱՏՏՈՒՈՒԻԻԻՆ

Չէի խորհած լըսել ա՛յ դքան որոշ բարբառ,
 Արտայայտում Վը այդքան շեշտ եւ զիւրաճառ
 Շուրթէն անոնց որ վարեն ազգս • խորհած չէի
 լըսել այդ խօսք արձագանքել Անգլիացի
 Ազնուականէն, կոյս-բանն ոճրին, հընադարեան
 «Պահապա՞նն եմ եղբորս». այլ օ՛հ, բամբ հընչեց
 ահ •

Եւ ամէն ուր ծաւալեցաւ վճիտ, մեկին
 Հոետորական անմահ խօսքը զինչ կայէնին •
 «Առաւել քան աս կամ անի ինչո՞ւ, տեա՛րք,
 մենք

Անօգնական ազգիդ փրկիչ ձեռք կարկանդ» •
 Ազնուազա՞րմ Անգլիացին • յեթերս Անգլիա՞ն,
 Անգլիո՞յ համար բանասելով : Ուրեմն արդա՛ր
 Հակի տիւն իր դէպ վերջալոյս • Պատուոյ համար
 Ալ հանդատեան մը լոկ պէտք է, եւ գերեզման :

ԱՆԳԼՈՍ ԱՌ ԱՄԵՐԻԿԱ

Աշտարակի հանգոյն դուստրդ, Արեւմուտքի դու-
տիտան .
 Հազար փարսախ կոհակաց ետեւ գտած ապաս-
տան —
 Առոր ալքեր մեր սրտին չար միտքէրէ են ազատ
 Թէպէտեւ դուն ըսպաննաս զինչ ծնունդ ոչ-
հարազատ
 Մօրըզ կուրծքին . ազընթարթ մ'իսկ երկիր
 չէր կրնար ժոյժ
 Դէպ ի մարտին ունենալ անտանելի դժխեմ բոյժ
 Տարտամ ցաւոց այսպիսի . որ օրս հանդիստըդ
 խոտկեն :
 Իայց թէ ուժեր ունիս դուն աւելի քան քեզ
 պէտք են
 Խաղաղութեան ճիգիդ մէջ , եւ անոնց լուծ
 հեշտ գտնես ,
 Օգնէ՛ մեզի ձաղկելու անդուծին, Ըլլալ բարեկամ
 Լըքեալին . ու խարերան մատնել յամօթ , եւ
 այսպէս
 Պիտի դարեր օրհնեն քեզ ու անուըդ յարաժամ
 Ազգերուն մէջ ալ ըլլաս դուն սիրելի , լուսազէս :

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆ ՄԸ

Տօնն է ծննդեան Խաղաղութեան Իշխանին .—
 Դարեր առաջ ծընաւ եզանց մտրին մէջ ,
 Համայն բնութիւն ընդ ամենայն ծագս երկրի
 Գիտցաւ , զաղբէր արքայութիւնը Պանի :
 Պարարտութիւնն երկրին , աճումն ալ հողին
 կըքեն սեղանն , բրնալ սրահին մէջ կախ է
 կերպով մ'իբ ճոխ գանձէն մաս մը կը թափէ :
 Տօն է ծննդեան Խաղաղութեան Իշխանին :
 Նեխած մեռել ճամբուն եզրը , անժառանգք
 Մէջն ամայի լերանց , որջոց շնչեն կեանք
 Ահարեկմամբ .— Իր գեղմնախոյզ հօան՝ անսուռն ,
 Կանայք յերկունս եւ մանկտին կաթնասուռն
 Չեն խընայուիր : Սովն իր գործը կ'երագէ :
 Տօն է ծննդեան Խաղաղութեան Իշխանին :

ԱՆՎՐԴՈՎ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

« Ան կը սպասէ իր ժամուն » : Ստիպուած եմ
արդ միթէ

Հաւատալու որ այլեւս վտանգի օրն անցած է :
Ան որ մեծ էր , — վասնզի յաճախ նետած է
այնքան

Վտանգներու մտածում կոհակացն որ դիզանան
Հանդէպ իրենն ոտքերուն . — պիտի պատրանքը
ցրուէ

Իր կուրացած զաւակին , որ ահաբեկ դայն
կարծէ

ՊԱՐՏՔԻ ազդէն սասանած . պիտի գործէ վեր-
ջապէս

Երբ ոչինչ չէ մնացած , ձեռք բերելու վերստին
վերջապէ՛ս : Երբ խորանն հուսկ պղծուած է
եւ ա՛լ կոյս

Զէ մընացած ծաղկազիրկ եղծանելու , երբ
վերջին

Մայրն՝ իր վերջին զաւակը՝ սըրախողխող
մորթուած՝

Բազուկներով սովամաշ գրկէ կուրծքին իր
մեռած :

Մեր Ան լլիան ա՛յն ատեն , հետու վախէ , գա-
հաւոր

Պիտի կանգնի իր ուժով : « Կը սպասէ ժամն
իբր » ցայն օր :

ԱՆՁԳՍՅՈՒԹԵԱՆ ԺԱՆՏԱԽՏԸ

Ա՛լ արցունք չէ մընացեր : Ըսպառեցաւ այդ
մըթեր ,
Անվութու թիւնը անցող զիշերի պէս է հասեր .
Ձմեռնական ծովէ ծով երկիր պտուկեր է թըմ-
րած :
Հաչմութեամբ մը ցաւալի հոգւոյն սաստիկ
զարնուած
Երկիր պտուկեր է թմրած, ծայրէ իծայր եր-
կաթեայ :
Անհողները կը ծաղկին . — ոմանք գոչեն ձայ-
նով բարձր
Եւ անամօթ , կանգնած է ու կը գիտէ ամբոխն
համբ :
Անգլիան զոր գովէինք ոչ եւս է : Խեղանիին
Լոկ ծիծաղը , ժպիտը զուարճասէրին , կնոջ
սարսափ
Մըշտ չեն պակսիր անոր որ վեհ գործով մը
անձկագին
Ուղէր կանգնիլ : Եւ մըշտ տնանկ աղգ մը ցա-
ւով մահու չափ
Դէպ ի կղզի մ'անուանի ու հեռաւոր՝ ձեռքերն իր
Աղերսագին կարկառէ , այլ կարկառէ ի նանիր :

ԱՍՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՀԱԶՍՆԳՍԿԸ

Բոսորագեղ ոսկեփայլ ո՛վ դու մարած արշա-
լոյս
Դու ո՛վ մատաղ մանկութիւն , ո՛վ վէպ , ո՛վ
վարդալոյս .
Վէ՛պ , ուր ասպետ կարգայի , հեթանոսն ու
գեղանին
Կորզուած բռունցքներէն զընդանաւոր ճիւա-
ղին .
Փոշիի մէջ վախկոտը հոն յարածամ թաւալէր
Ու ճշմարիտ ասպետը մական-խաղին մէջ շա-
հէր .
Յաւէտ մեղքին թեփամբոթ պտուկերը հրէշա-
յին
Յաղթուած ու գլարուն վերջապէս իյնար
գետին .
Այդ աշխարհ հին գործերու այդ բոլորը սո՞ւտ
էին .
Շքեղ հարցը , կռիւն աշնիւ յատակահունչ : Ու
անդին ,
Կը սողոտիկ վըշապը պարանոցով , հրարձակ .
Հոն հեռո՛ւն կ'արիւնտախ : Կը հեւայ կը մարի
գոհ :

Բայց իր զուարթ Անդլիոյ մէջ մեր սուրբ
 Գէորգ ննջէ գոհ :
 Եւ ապա նինջ մը , ու քովն է պառկած ան-
 գործ իր : նիզակ :

ՈՒՂՂԱՓՍՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կը մորթուին մանուկներ , ծուկին վրայ ի-
 բնոց մօր

Եւ մերձաւորք ու ծընողք կը քերթուին ամէն
 օր :

Կը կոտորուին տաղարով , կտոր կտոր կը թա-
 փին ,

Չը լսուած ու չըսուելիք բաներ հոն գործ կը
 զրուին :

Մինչ ազգերը կը դիտեն անխող ու անտար-
 բեր

Հոն ուր Ռէն ծով կը թափի , Դանուբ , Թեմիս
 Սէն , Տիբեր

Կ'ընթանան , եւ հոն ուր մեծ բանակք ի լոյս
 արեւուն

Կը փողփողին , եւ արքայք կը հրամայեն ամս-
 րուն :

Ազատութեամբ կը պարծին ժողովուրդները
 այնտեղ :

Ինչո՞ւ զարմանք թէ հեռուն բլրկառած , մերկ
 մի ցեղ

Տարակուսէր երկնի վրայոր մրափել կը թուի ,
 Դոչէր լուսնի ելլելուն : « Մինչեւ ե՞րբ » Տէր ,
 կը լսեմ »

Եւ կամ գիշերն հեծեծէր «Ուրտե՞ղ, ո՞ր ծակ
 պահուած ես» .
 «Խո՞ւլ եւ կոյր է մեր Աստուած» , կէս գիշե-
 րին հարցընէր .
 Արշալոյսէն ալ առաջ , «Բայց միթէ կա՞յ եր-
 ւեք Տէր» :

« Եթէ »

Այո՛ , թէեւ ուղեցիք , ու չկրցաք ձեռք վեր-
 ցընել —
 Դուք վարանոտ առաջնորդք , — Դժոխայինէդ
 քաշել սանձ ,
 Թէ որեւէ պատճառով մը չկրցաք դուք վճռել
 Մեծատագնապ զարնելու , սւրեմն եղաք ինչ-
 պէս այն
 Որ կը տեսնէ ծրարիբ մը — մղձաւանջի մէջ
 — ոճիրի
 Եւ դէպ ի ան վազուիվ , թէպէտ կ'ուզէ կը
 կամի
 Բըռնել դանակն , եւ աներկիւնդ այլ շուարած
 խելացնոր
 Կը մընայ հոն բոնուած ոգեղունդէն խօլ ու
 անզօր
 Թէ այս է ձեր ալ դրութիւն մարդոց մէջ էն
 թըշուառն էք .
 Սակայն երե կրնայի՞ք ու չուզեյի՞ք ո՞ր կար-
 ծէք ,
 Չքմեղանք ձեզ պաշտպանէ դատաստանին մէջ
 երբոր
 վըզաներու ամպրոպը բարձրանայ իր աթոռ —

Դատապարտման աթոռը — զաւակներովն առ-
եւանդ

Անսիրգքին մէջ յաւիտենեան փաստարան սօր
չքմեղանք :

ՀԱՊՃՆՊՈՎ ՔԱՂՈՒՄ ՄԸ

Քիչ մ'աւելի խոր, ժամկոչ : Կը մոռնա՞ս որ
այդ դիակ

Ահա', եթէ դընէիք այդքան բարակ խաւի տակ
Թերեւս պառկի անհանդարտ : Բոցալառ էր իր
հողի

Եւ փոշիի մէջ անդամ, թերեւս ելլէ բորբո-
քի :

Ո՛չ, կարելի է կտորէ թեթեւ զրուած այդ
մատնի,

Եւ վրդովէ մեր հանգիստ, անկրթօրէն : Պէտք
մը չէր

Որ ծանծաղ տեղ մը պառկի, հողն Անդրխոյ մի'
ինայիք

Եթէ կ'ուզենք քընանալ անդորր : Ո՛չ, քիչ մըն
ալ խոր :

Փութա՞, ընկեր, շուտ ըրէ, հա՛ կը հասնի
թաղումս որ :

Հի՛ մա, առի ձեռք կուտայ, ո՛ւր գիրք : Չիդերըդ
ժողովէ

Վերջին պահուն, դադարէն, գայթակղութիւն
առթելով

Վայելչաչուք մուռնչերուդ մէջ տեղ ելլէ մի գուցէ

Այս դէն Պատուոյն Անգլիոյ իր կափարիչ խոր-
տակէ :

ՋՍՐՄԱՆԱԼԻ ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կեանքի հորին վրայ դեռ կտաւ զործեն շա-
րունակ

Մշտուտ , թեզան դժողքի : Օգոստափառ մեծ-
հըռչակ

Պետութիւն մը դեռ դիտէ ներքեւն երկնից մեծ
յոնքին

Մի՛ շտ նոյն բանը : Մանուկներ ճեղքուին
կ'ըլլան ջուխտակ

Մատղաշ կոյսն ալ փետեկուի կուսութենէն
իւր անդին :

Քաղաքի մը մէջ փոքրիկ օտարական մի ճամ-
բորդ

Կանցնէր , կեցաւ ու զըրեց պատմութիւնը իր
ըղորդ .

«Հոս մարդ մ'իսկ չէ մընացեր» ո՛վ բարեկամ
որ գրչիդ

Փայլակն յանկարծ ցուցընէ մօտն ու հեռուն
քու չորս դիդ

Ամայութեան պատկերը , կերպարանքը սար-
սափի :

Այո՛ , կը շողացնէ կը դարձընէ ընտանի .

Կը խորհիմ որ այս տեսած Անգլիաս կը նը-
մանի

Զարմանապէս այդ քաղքին , որուն բոլոր
 առններուն ,
 Փողոցներուն մէջ մարդ մ'իսկ չէ մընացեր
 կենդանի :

ՀՈՒՍԿ ԲԱՆ

Եւ միթէ աւազու՞մէ ուրիշ բան չէ՞ մընացեր
 Չըկա՞յ գործ մ'որ ընէիք : Ո՛վ Անգլիոյ զա-
 ւկընեք ,

Այո՛ , կընաք պահանջել առնութիւնը ձեր
 սրտին

Եւ ձեզ ուտող ցեցերէն վախչիլ , ձեր մէջ տա-
 կաւին

Կայ մաս մը որ չի սիրեր աղտոտ արուեստն
 եւ ազիւ

Մաքուր բեմը , կամ մամուլ թշնամանող ու
 անաղնիւ :

— Տենդոտ վէպ մը եւ նոյնպէս տենդոտ մուսայ
 մ'որ կ'ուզեն

Կորզել զձեզ անյապաղ եւ ազատել այդ տիղ-
 մէն

Ուրկէ թանձր ժահարոյր մը ձեր ըզիզ կ'ամ-
 պոտէ ,

Մի սպաննիչ ծուլութեամբ , թմրութեամբ մ'որ
 ոճիւր է ,

Մինչեւ որ ա՛լ չկրնաք զգալ խորունկ , չը-
 տեսնէք

Աչքով յստակ , կոչն անոնց ուշի ուշով լըսե-
 ցէք

Քանի որ դեռ ասեն կայ, ձեր հանգիստը մի
գուցէ

Խոր ըլլայ ու այլ չարթննաք եւ կեանքն
իր դուռը գոցէ:

104 . Ազ. Բ.
ՏԻՍ

207

<< Ազգային գրադարան

NL0168980

